

УДК К 347.94

DOI <https://doi.org/10.32847/ln.2023.19.26>

Руснак Л. В.

*аспірантка кафедри процесуального права
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

ПОНЯТТЯ ТА ВЛАСТИВОСТІ ДОКАЗІВ У ДОКТРИНІ НІМЕЦЬКОГО ПРАВА

Постановка проблеми. Ми знаємо, що докази - це засіб, який використовується для доказування вимог однієї зі сторін. Таким чином, докази в судовому процесі мають на меті надати достовірності фактам, які перебувають у судовому розгляді. Право на доказування - це те суб'єктивне право, яке має кожен суб'єкт права, яке дозволяє йому використовувати в рамках процесу або процедури, в якій він втручається або бере участь, відповідно до принципів, які розмежовують його і надають йому зміст, всі доказові засоби, необхідні для доведення фактів, які служать підставою для його позову або захисту.

Стан опрацювання. Вивчення процесуальних властивостей доказів у доктрині німецького права досліджували такі вчені, як: Ульріх Айзенберг, Егон Шнайдер, Лотте Тіль, Ендрік Вільгельм, Рольф Акерманн, Хорст Клагес, Хольгер Рол та Рюдігер Цук.

Метою статті є аналіз права на докази в процесах конституційних гарантій: міжнародна практика конституційних судів.

Виклад основного матеріалу. Кожен засіб доказування має свої особливості, але всі мають одну мету: довести до відома судді елементи, що сприяють формуванню переконання про існування певного факту, в пошуках істини.

Для того, щоб вирішити спір, таким чином, суддя буде використовувати докази для формування свого переконання, оголошуючи право від знайденої істини.

Доказове провадження регулярно відбувається у двох-триактному процесі з різними сторонами:

Починається з отримання доказів або запиту доказів. В обох випадках

повинен бути названий факт, який потрібно довести, і конкретний засіб доказування. Отримання доказів вимагається у провадженнях, які підпадають під дискреційну максимуму щодо всіх оспорюваних фактів. В іншому випадку суд приймає рішення про факт відповідно до тягара доказування, якщо не сформовано обвинувальний вирок інакше. У провадженнях, що підпадають під принцип розслідування, отримання доказів відповідає пропозиції доказів, оскільки в такому провадженні суд повинен за власним бажанням встановити всі факти, що мають значення для рішення. Запит доказів, з іншого боку, прямо призначений для встановлення фактів, викладених у запиті. Його трактування прямо регулюється кримінально-процесуальним законом, і його відмова повинна бути офіційно вирішена в судовому процесі. Суд слідує за подачею доказів, пропозицією доказів або запитом доказів, якщо факт має відношення до рішення і вимагає доказування і заборони доказів немає. У кримінальному провадженні відмова у запиті доказів пов'язана із законодавчо стандартизованими підставами для відмови. Якщо клопотання не задоволено, суд зв'язаний своєю оцінкою факту, викладеного в рішенні про відмову в задоволенні рішення, щодо факту, зазначеного в заяві.

Збір доказів здійснюється судом, як правило, в процедурі строгих доказів, за допомогою якої докази, допустимі згідно з відповідним Регламентом, приймаються у формі, передбаченій цим Регламентом. В принципі, сторони провадження мають право бути присутніми. Якщо отримання доказів полягає в опитуванні особи, вона має право ставити

запитання згідно з відповідними правилами процедури, а також право бути заслуханою за результатами отримання доказів. Якщо, з іншого боку, процедура вільного доказування є допустимою для відповіді на питання про докази (ніколи у випадку фактів, які є прямою основою судового рішення), суд може використати будь-яке відповідне джерело інформації, включаючи телефонний дзвінок, щоб виключити інші сторони для того, щоб дійти висновку. Про проведення та результати цієї процедури повідомляється іншим сторонам.

На підставі оцінки доказів суд на негласних засіданнях колегіальних судів отримує обвинувальний вирок у правильності доказового твердження на підставі результату отримання доказів. У німецькому прецедентному праві діє принцип вільної оцінки доказів, тобто, за кількома винятками, відсутні юридичні вимоги щодо того, як слід оцінювати результат доказування. Якщо суд не зміг отримати обвинувальний вирок на підставі отримання доказів, суд вирішує, відповідно до тягара доказування, до чієї невідповідності призводить нез'ясованість питання про докази.

Доказ надається, коли особа, яка надає докази, переконує суддю у правильності оспорюваного фактичного твердження. Стандартом доказування є повне особисте переконання судді. Тільки переважної ймовірності було б недостатньо в принципі. З моменту запровадження безоплатної судової оцінки доказів (див. siehe § 286 ZPO oder § 261 StPO), певні правила доказування (наприклад, середньовічне «Вустами двох свідків правда стає відомою скрізь») [1]). Єдиним вирішальним фактором (за словами Федерального суду) є те, чи переконаний суддя особисто в істинності фактичного твердження, тобто в тому, наскільки достовірними або достовірними він класифікує докази. З цією метою суддя повинен поставити всі фактори за і проти фактичного твердження у зв'язку з необхідним стандартом доказування [2]. При цьому він залишається зв'язаним законами логіки думки і ймовірності, заснованої на досвіді.

Однак стандарт доказування не повинен бути науково достовірним, але суддя повинен задовольнятися корисною для практичного життя ступенем визначеності, яка не виключає останніх (теоретичних) сумнівів, а практично замовчує їх [3]. Чинне кримінальне законодавство не має власних правил доказування, які обмежують вільну судову оцінку доказів, а цивільне право лише у кількох виняткових випадках (наприклад, die formelle Beweiskraft des Urkundenbeweises gemäß §§ 415 ff. ZPO, Protokoll gemäß § 165 ZPO, Zustellung).

Окремим випадком у сфері оцінки доказів є так звані prima facie докази. Передумовою до цього є типова послідовність подій, що відбувається знову і знову. У цьому випадку досить, щоб спостерігач був змушений уявити собі саме цю послідовність подій на основі теореми досвіду. Таким чином, у разі зіткнення ззаду в дорожньому русі вина водія може бути визначена виключно на підставі факту зіткнення, оскільки водій або не приділяв достатньої уваги транспортному засобу, що рухається попереду, або не дотримувався необхідної безпечної дистанції, без необхідності цього детально визначати або доводити. Різниця зі звичайною оцінкою доказів полягає в тому, що у визначених випадках доказів prima facie тягар виправдання нижчий. Первинні докази можна похитнути, показавши серйозну можливість того, що, як виняток, такої типової послідовності подій не могло існувати. У цьому випадку повний доказ – часто неможливий – повинен бути наданий детально. Випадки, в яких незаперечний або доведений факт виводиться або припускається (наприклад, у сфері медичної відповідальності за вину та причинно-наслідковий зв'язок або, у випадку недоліків у порадах, з боку потерпілої сторони), пов'язані з доказами prima facie і часто не можуть бути чітко визначені.

Знижений стандарт доказування застосовується до доказів prima facie. У цьому випадку в якості стандарту доказування повинна бути надана тільки переважна ймовірність зви-

нування. Передісторія полягає в тому, що в провадженнях, в яких *prima facie* доказів є достатніми, наприклад, у випадку забезпечувальної заборони, терміновість рішення стоїть на першому плані. У цих випадках докази повинні бути негайно взяті, наприклад, виклик свідків або залучення експертів судом. На додаток до звичайних доказів, свідчення всіх осіб, включаючи тих, хто не може бути ні свідками, ні експертами, тобто також самими сторонами процесу, також допустимий як засіб встановлення достовірності.

Суттєве значення для німецького процесуального права має безпосередність провадження доказування. Суд, який розглядає справу, повинен винести свій обвинувальний вирок із слухання. Тільки у виняткових випадках докази, не прийняті самим судом першої інстанції, можуть бути введені в судовий розгляд. Таким чином, як правило, збір доказів не може бути доручений іншому суду, ніж суд, який розглядає справу. У кримінальних провадженнях докази, зібрані поліцією/податковими органами та прокуратурою, не можуть бути просто введені в процес. Наприклад, протокол допиту міліції не можна просто зачитати як документальний доказ в основному провадженні. У цивільному ж процесі цілком можливо, виходячи з застосованої там диспозиційної максими, наприклад, замість заслуховування свідка, мати матеріали кримінального провадження, в якому показання свідка про предмет доказування вже містяться

у вигляді протоколу, проконсультованого судом і таким чином зробити його предметом доказування судом. Протокол потім може бути використаний як так званий документальний доказ, як і інші докази. Однак зміст протоколу (повнота і правильність змісту) має бути переглянутий судом під власну відповідальність в рамках оцінки доказів і без зв'язку будь-якими твердженнями, що містяться в протоколі.

Доказування означає представлення фактів судовому суду за допомогою фактів, які є переконливими для всіх і можуть відтворюватися так часто, як бажано, таким чином, що розумний сумнів щодо фактів, допущених органами прокуратури при попередній оцінці правопорушення, неможливий [11].

Висновки. Хоча конституційна природа права на докази визнається, не кожен аспект, пов'язаний з цим правом, може бути захищений конституційним процесом, оскільки існують елементи цього права, які мають правовий захист. Конституційний Суд визначив, що порушення змісту права на доказування пов'язане з порушенням іншого основоположного права, такого як право на захист у судовому процесі. Освячення права на доказування як основного права визначає, що його порушення передбачає прямий вплив на конституційний і міжнародний порядок. Він також передбачає, що правові норми повинні тлумачитися найбільш сприятливим чином для ефективності або максимізації права.

Анотація

Докази є джерелом знань, за допомогою якого суд повинен переконатися в істинності або хибності твердження. Окремі докази схожі в німецькому адміністративному праві та конституційному процесі. У процедурі суворої доказовості передбачений законом лише один вичерпний перелік, який не може бути довільно розширений. Доказ - це (позитивний) результат процедури доказування, спрямованої на встановлення фактів. Вона є важливим засобом формування судових переконань при встановленні («юридично значущих») фактів, на яких ґрунтується судове рішення. Основою будь-якої процедури доказування є те, що основне твердження або факт, який потрібно встановити, вимагає доказів і що немає заборони на отримання доказів.

У судових провадженнях, на які поширюється принцип диспозиції, в якому особи, які беруть участь у провадженні, вирішують, які факти передаються до суду для прийняття рішення і в якому обсязі, всі твердження сторін, які зроблені в односторонньому порядку, не вважаються визнаними за правилами відповідного процесуального кодексу і мають відношення до рішення, яке

має бути прийняте, в принципі підлягають доказуванню. Докази не можуть бути прийняті або повинні бути проігноровані, якщо збір або використання доказів виключається заборонаю доказів. Заборона доказування - це перш за все заборона на отримання доказів. Вони можуть полягати в тому, що конкретний факт був вилучений з оцінки суду, наприклад, зняття попередніх судимостей, або порушення правових положень при отриманні доказів, таких як несанкціонований обшук або зізнання, примушуване тортурами. Заборони на використання доказів, з іншого боку, перешкоджають використанню висновків, отриманих таким способом або які стали неприпустимими після їх отримання як основи для судового рішення. Заборони на використання доказів завжди призводять до заборони на отримання таких доказів. Наскільки заборони на отримання доказів призводять до використання доказів, все ж отриманих у рішенні, є питанням індивідуальної справи і часто предметом суперечок у судовій практиці та юридичній літературі.

Ключові слова: доказ, судове рішення, німецька доктрина права, судове провадження, факти, оцінка суду

Rusnak L. V. Concepts and properties of evidence in the doctrine of German law

Evidence is a source of knowledge by which a court must be satisfied as to the truth or falsity of a statement. Separate evidence is similar in German administrative law and constitutional process. In the strict evidentiary procedure, the law provides for only one exhaustive list, which cannot be arbitrarily expanded. Evidence is the (positive) result of an evidentiary procedure aimed at establishing facts. It is an important means of forming judicial convictions when establishing («legally significant») facts on which a court decision is based. It is fundamental to any evidentiary procedure that the main allegation or fact to be established requires evidence and that there is no bar to evidence.

In legal proceedings governed by the principle of disposition, in which the parties to the proceedings decide which facts are submitted to the court for decision and to what extent, all statements made unilaterally by the parties are not considered admitted under the rules of the relevant procedural code and are related to the decision to be made, in principle are subject to proof. Evidence may not be admitted or must be disregarded if the collection or use of the evidence is precluded by an evidentiary prohibition. Prohibition of evidence is primarily a prohibition on obtaining evidence. They may consist of the fact that a specific fact was removed from the court's assessment, for example, the removal of previous convictions, or the violation of legal provisions in obtaining evidence, such as an unauthorized search or a confession forced by torture. Prohibitions on the use of evidence, on the other hand, prevent the use of conclusions obtained in this way or which have become inadmissible after they were obtained as a basis for a judicial decision. Bans on the use of evidence always lead to a ban on obtaining such evidence. The extent to which evidentiary bans lead to the use of evidence nonetheless obtained in a judgment is a case-by-case matter and often disputed in case law and legal literature.

Key words: evidence, court decision, German legal doctrine, court proceedings, facts, court assessment.

Список використаних джерел:

1. zitiert etwa bei Johann Wolfgang von Goethe: Faust I, Vers 3013 f.
2. Holger Jäckel: Das Beweisrecht der ZPO, Verlag Kohlhammer, S. 144.
3. BGH-Urteil vom 17. Februar 1970 – III ZR 139/67, abgedruckt in BGHZ Band 53, Seiten 245–264 (auch: Neue Juristische Wochenschrift Jahrgang 1970, Seite 946 ff.), BGH Urteil vom 17.02.1970 (III ZR 139/67) (Memento vom 6. September 2012 im Webarchiv archive.today) bei eJura. (Anastasia-Entscheidung)
4. Rolf Ackermann, Horst Clages, Holger Roll: Handbuch der Kriminalistik, Boorberg, 3. Auflage, S. 48.